



Qarqaraly

Газет 1930 жылдың 7 қарашасынан шығады

3 тамыз 2024 жыл Сенбі №31 (11 981)

<https://qarqaralygazeti.kz>

www.facebook.com/qarqaralygazeti/

[qarqaraly_gazeti](https://www.instagram.com/qarqaraly_gazeti)

karkaraly_too@mail.ru

Мезгіл мәселесі

Бастады да тастады...

Еліміздегі ең өзекті мәселенің бірі жол, кәдімгі автомобиль жолы екені белгілі. Әсіресе, өнеркәсіпті қалалар мен әкімшілік орталықтардан шалғайда орналасқан қазақ ауылдары жолсыздықтың азабын тартып-ақ келеді. Келмеске кеткен кеңестік дәуірде Қарағанды облысы бойынша Теміртау, Шахтинск, Саран, Абай сияқты қалалар мен орталыққа таяу орналасқан, өктем ұлттың өкілдері молынан орныққан елді мекендерге ғана асфальт жол тартылғаны құпия емес. Жемқорлық пен жағымпаздық гүлдеген тәуелсіздіктің алғашқы 30 жылы өзімен бірге талай үміт пен мүмкіндікті қоса әкеткені баршаға аян.



Ғайыптан тайып, осыдан екі жыл бұрын облыстың солтүстік-шығыс бетіндегі ең шеткі, Мәдидің есімін иеленген ауылдық округтің орталығы Айрық пен Егіндібұлақты жалғастыратын тас жолға асфальт төселе бастағанда мұндағы

тұрғындардың қуанышында шек болмады. Өткен ғасырдың ортасында осы өңірдегі колхозды басқарған Зияда Сақалов ақсақалдың «Коммунизм Едірейден басталады» деген қанатты сөзі шындыққа айналғанына куә боламыз деп шаттанды шалғайдағы ел.

Өйткенмен, мәдиліктердің қуанышы ұзаққа бармады. Жеті шақырымнан кейін аяғына жем түскен аттай кі-бірткітеген жұмыс тоқтап тынды. Содан бері бір жарым жыл өтті. Жұмыс жылжыған жоқ. Осының себеп-салдарын білу үшін «Қарқаралы ауданының тұрғын үй-коммуналдық ша-руашылық, жолаушылар көлігі және автомобиль жолдары бөлімі» мемлекеттік мекемесінің басшысы Қуандық Талас-баев мырзамен хабарластық.

– Айрық пен Егіндібұлақтың арасындағы жолды жөн-деуден өткізу үшін 2022 жылы 805 миллион теңге қаржы бө-лініп, сол жылы 88-103 километр аралығына асфальт төсеу жоспарланған. Одан кейін 73-88 километр аралығын жөндеу ойда бар еді. Бірақ, 7,1 километрге асфальт төселгеннен кейін қаржы бітіп қалды да, жұмыс тоқтады. Мердігеріміз Қарағандыдағы «Армстрой» кәсіпорны. Онымен тиісті келісім-шарт жасалған. Бюджеттен ақша бөлінсе, олар жұмысты жалғастыруға дайын, – деді Қуандық Хамитұлы сауалымызға орай.

– Кез-келген жұмысқа кірісердің алдында қаржы мә-селесін шешіп алмаушы ма еді? Енді қаржыландыру қалай болады? Оның үстіне, жергілікті кейбір тұрғындар жолдың сапасы нашар, қазірдің өзінде ойылып, бүлініп жатыр деген пікір білдіруде. Жолдың екінші бөлігіне асфальт төселгенше бұрынғысы жарамсыз болып қалмай ма?

– Бұл жұмыс аудандық және облыстық бюджеттен қаржыландырылады деп болжанған. Алғашқы қаржыны облыстық бюджет бөлді. Қалғанын да сол көзден алатын шығармыз. Жолдың сапасына келетін болсақ, кейбір адамдар тарапынан ескертулер болған. 200 шаршы метр аумаққа қайта асфальт төсеу керек. Жалпы, жұмыс толық аяқталғаннан кейін, мердігер кәсіпорын екі жыл кепілдік береді. Яғни, осы мерзім ішінде жолдың сапасыздығы бай-қалса, ол өз есебінен жөндеуге мәжбүр болады.

Аудандық деңгейдегі басшының пікірін біліп болған соң «Жолаушылар көлігі және автомобиль жолдары» облыстық басқармасына телефон шалдық. Бұл мекемеде Қарқаралы ауданының жолдарына жауапты Расул Ескендіров деген азамат екен. Бірақ, ол бізбен телефон арқылы да тілдесуге уақыт бөле алмай, қабылдау бөлмесіндегі хатшы қыз Индира арқылы «Айрық-Егіндібұлақ жолына биыл облыстық бюджеттен қаржы қаралмаған. Егер өтініш берілсе, келесі жылы қаржы бөлінуі мүмкін» деген сәлемін жолдаған екен.

Шалғай елді мекенді өркениетпен жалғастырады, мұндағы адамдардың тұрмысын жеңілдетеді деген жолдың жайы және оған жауапты мамандардың жауабы осындай. Мына түрімен коммунизм Едірейден әзір бастала қоймайтын шығар...

Е.ОРАЗБАЙ

Олимпиада ойындары

Қазақстан Әнұраны Парижде әуеледі

Париж Олимпиадасының алғашқы күндері біздің спортшылар құрама қоржынына үш медаль салды. Оның біреуі алтын, екеуі қола. Ұлттық құраманың көшбасшысы Елдос Сметов Олимпиада чемпионы атанып, Қазақстан дзюдо тарихындағы алғашқы «алтынды» жеңіп алды. Оның финалдағы қарсыласы Токио Олимпиадасының қола жүлдегері француз Лука Мхейдзе болды.



«Мен өз есімімді Олимпиада чемпионы ретінде Қазақстан спорт тарихына жазғанымға шексіз қуаныштымын. Бірінші Олимпиадада күміс, екіншісінде қола, ал үшіншісінде аңсаған алтынға қол жеткіздім. Қарсыластарыма келетін болсақ, менде ешқандай арнайы жоспар болған жоқ. Мен кіммен күресетінімді түсіндім. Татамиде тек күресу керек болды. Ондайда артық ойлар болмауы керек. Бүгін менің күнім! Мен жеңдім. Бұл Олимпиада алдында көптеген қиындықтар болды. Мені сынағандар да болды. Бірақ бүгін бәрі шешімін тапты. Мен жеңіске жеттім және маған жүктелген барлық үмітті ақтадым. Маған сенім артқандарға алғыс білдіремін. Мен жанкүйелеріме жеңіс эмоцияларын

бере алдым деген үміттенемін», – деген еді Олимпиада чемпионы Елдос Сметов.

Нысана көздеуден Қазақстан құрамасы қола медалға иелік етті. Қазақстандық мергендер Ислам Сәтбаев пен Александра Ле пневматикалық винтовкамен 10 метрге нысана көздеуден аралас командалық сында қола медаль иегерлері атанды.

Қазақстандық дзюдошы Ғұсман Қырғызбаев елімізге 2024 жылғы Олимпиада ойындарында үшінші медалін әкелді. Ғұсман Қырғызбаев 66 келіге дейінгі салмақ дәрежесінде қола үшін белдесуде сербиялық спортшы Страхинья Буничичті жеңді.

Өз тілшімізден

Сақтансаң – сақтайды

Қарағанды облысында тағы төрт өрт сөндіру бекеті ашылды

Осакаров және Қарқаралы аудандарында төрт жаңа өрт сөндіру бекеті ашылды. Олардың үшеуі Осакаров ауданы Қаракөл, Родниковское және Сарыөзек ауылдарында және біреуі Қарқаралы ауданы Айрық ауылында орналасқан.



Барлық төрт бекет "Ермак" тіркемелі өрт модульдерімен, жоғары қысымды аппараттармен, мотопомпалармен, шатырлатқышпен, өрт жеңдерімен және рюкзак өрт сөндіргіштерімен жабдықталған.

"Өрт сөндіру бекеттерінің ашылуы-Осакаров ауданының өміріндегі маңызды оқиға. Олардың мақсаты-халықты және ауылшаруашылық жерлерін қорғау. Елді мекендерде бекеттердің ашылуы өрт шыққаннан өрт сөндіру көмегі келгенге дейінгі уақытты едәуір қысқартады, – деп атап өтті аудан әкімдігінде. – Бүгінгі

таңда ауданда 10 өрт сөндіру бекеті жұмыс істейді, келесі жылы тағы үшеуін ашу жоспарлануда".

Сондай-ақ, өрт сөндіру бекеті Қарқаралы ауданы Айрық ауылында жұмыс істей бастады. Елді мекен аудан орталығынан 190 км қашықтықта орналасқан. Ең жақын өрт сөндіру бекеті ауылдан 100 км қашықтықта орналасқан.

Қарағанды облысы әкімінің баспасөз қызметі

«Сарыарқа – 2024»

Нұрада Олимпиада алауы жағылды

Қарағанды облысында "Сарыарқа-2024"дәстүрлі жазғы ауыл спартакиадасы басталды. Ол 36-шы рет өткізілуде және биыл V Дүниежүзілік көшпенділер ойындарына арналған.

Түрлі өңірден келген қонақтарды қабылдау құрметіне Нұра кенті ие болды.

Спартакиаданың ашылуы 31 Шілдеде аудан орталығының жүздеген тұрғындары жиналған жергілікті стадионда өтті.

Спартакиадаға қазақ күресінен спорт шебері және самбодан әлем Кубогының қола жүлдегері Бекзат Ахметбеков келді. Нұра ауданы Кертінді ауылының тұмасы Көшпенділердің Бүкіләлемдік ойындарында Қарағанды облысының атынан қатысады.

– Бұл мен үшін үлкен мәртебе. Адамдар Астанада болып, өз көздерімен көріп ойын жайлы көбірек білсін деп буклеттер тараттым. Қыркүйек айында Қазақстан астанасында өтетін әлемдік ауқымдағы іс – шара туралы айтып беремін, – деп бөлісті Бекзат Ахметбеков. – Осы спорт мерекесіне бүкіл отбасылармен келген жерлестерімнің көп екенін



көріп қуандым. Адамдар шаттануда.

Спартакиаданы театрландырылған қойылым ашты.

Спартакиада алауын жағу құрметі аударыспақтан облыстың төрт дүкін чемпионы ҚР спорт шебері Ерғанат Тайжановқа берілді.

Спартакиада 1–2 тамызда өтеді. 500-ден астам ауыл спортшылары сайысқа түседі. Жарыс спорттың 12 түрі бойынша

өтеді: волейбол, шағын футбол, асық ату, бес асық, армрестлинг, кір тасын көтеру, президенттік көпсайыс, шахмат, дойбы, тоғызқұмалақ, қазақ күресі және үстел теннисі.

Қарағанды облысы дене шынықтыру және спорт басқармасының баспасөз қызметінің ақпараты бойынша

Ауыл шаруашылығы

Осы жылдың 20 тамызы мен 30 қыркүйегі аралығында Қазақстанда пилоттық ауыл шаруашылығы санағы өтеді. 2025 жылы Қазақстанда қалалар мен ауылдардағы ауыл шаруашылығы кәсіпорындарының, шаруа, фермер, жеке қосалқы шаруашылықтардың, сондай-ақ бау-бақша және саяжай кооперативтерінің толық санағы жүргізілетін болады.

Ұлттық статистика бюросында өткен брифинг барысында ауыл шаруашылығы статистикасы департаментінің Ұлттық санақ жүргізу басқармасының басшысы Әсел Сәрсеева хабарлағандай, пилоттық жобада санақ осы жылдың күзінде 54 ауыл мен қалада өтеді. "2025 жылғы 15 мамырдан 15 маусымға дейін онлайн санақ болады. Респонденттер сайттағы санақ парақтарын өз бетінше толтыра алады, содан кейін 20 күн ішінде деректерді өңдеу, қалалық және саяжай учаскелері үшін жиынтықты қалыптастыру және аудармашылар жұмыстары жүргізіледі", – деді ол. 2025 жылдың 20 қыркүйегі мен 20 қазаны аралығында интервьюерлер үй шаруашылықтарына планшеттерді пайдалану бойынша сауалнамалар жүргізеді, содан кейін бақылау жүргізіледі. Ауыл шаруашылығы санағының субъектілері шаруа немесе фермер қожалықтарын, сондай-ақ ауыл шаруашылығы қызметін жүзеге асыратын үй шаруашылықтарын қоса алғанда, заңды тұлғалар мен

2025 жылы бізді ауылшаруашылық санағы күтіп тұр



олардың құрылымдық бөлімшелері, дара кәсіпкерлік субъектілері болады. Санақ жер және егіс алқаптары, ауыл шаруашылығы жануарлары мен құстарының саны, Ауыл шаруашылығы техникасы мен жабдықтары, сондай-ақ ауыл шаруашылығы инфрақұрылымына қатысты басқа да аспектілер туралы деректерді өзектендіруге мүмкіндік береді. Ұлттық статистика бюросының хабарлауынша, БҰҰ-ның ха-

лықаралық стандарттары бойынша ауылшаруашылық санағын әр 5-10 жыл сайын жүргізу қажет.

Оның негізгі міндеті – осы сектордағы үрдістер мен құрылымдық өзгерістерді анықтауға мүмкіндік беретін аграрлық шаруашылықтардың негізгі ұйымдық құрылымы туралы мәліметтер алу. Алдын ала есептеулер бойынша санақ жүргізуге 5,3 миллиард теңге қажет болады. Сонымен қатар, бюрода нақтыланғандай,

бүгінгі күні ауыл шаруашылығы санағын жүргізуге арналған бюджеттік өтінімді республикалық бюджет комиссиясы қарайды және сома түзетілуі мүмкін.

Ауыл шаруашылығы санағын жүргізу кезінде 2 миллионнан астам үй шаруашылығын және 300 мыңға жуық ауыл шаруашылығы өндірушілерін қамту жоспарлануда, бұл қосымша Еңбек ресурстарын тартуды талап етеді. Штаттан тыс қызметкерлер мен уақытша персоналдың еңбегіне ақы төлеу 2,2 миллиард теңге. Алайда, санақ жүргізу тәжірибесіне сүйене отырып, сауалнамаға онлайн – тәсілмен қатысқандар санының өсуі есебінен интервьюерлердің қызметтеріне ақы төлеу бойынша персоналдың еңбегіне ақы төлеу 2, 2 миллиард теңге шығыстардың ең үлкен бөлігін алады. Алайда, санақ жүргізу тәжірибесіне сүйене отырып, сауалнамаға онлайн – тәсілмен қатысқандар санының өсуі есебінен ин-

тервьюерлердің қызметтеріне ақы төлеу бойынша шығындар бабы қысқарды және үнемделген сома бюджетке қайтарылады. Осыған байланысты Ұлттық статистика бюросы үй шаруашылықтарын, саяжай және жер учаскелерінің иелерін, фермерлік қожалықтарды sanaq.gov.kz сайтта онлайн-тәсілмен сауалнамадан өтуге шақырады ауылдық елді мекендердің шалғайлығына және субъектілерді кеңінен қамту қажеттілігіне байланысты шығындар бабына іссапар шығыстары және Ваз-21214 – 0,5 миллиард теңге маркалы автомобильдер сатып алу кіреді. Сондай-ақ, ауыл шаруашылығы санағын жүргізу кейбір техникалық мәселелерді шешуді талап етеді. Мысалы: Е-статистика ақпараттық жүйесін пысықтауға, деректерді сақтау және өңдеу жүйесін, планшеттерді, байланыс қызметтерін сатып алуға арналған шығындар. Ол үшін 2,4 миллиард теңге қажет. Қалған 0,2 миллиард теңге картографиялық материалды көбейтуге, деректерді визуализациялауға, кеңсе тауарларын, логотипі бар жабдықтарды, жанар-жағармай материалдарын сатып алуға және басқа да қажеттіліктерге көзделген.

Жазира САМАТ

Конкурс

ХАБАРЛАМА

Қарағанды облысының Қарқаралы ауданында шаруа немесе фермер қожалығын, ауыл шаруашылығы өндірісін жүргізу үшін уақытша өтеулі жер пайдалану (жалға алу) құқығын беру бойынша қайта конкурс өткізу туралы

Қазақстан Республикасы Жер Кодексінің 43-1 бабын және Қазақстан Республикасы Ауыл шаруашылығы министрінің 2018 жылғы 20 желтоқсандағы № 518 бұйрығы басшылыққа ала отырып,

2024 жылдың 03 қыркүйек сағат 10-00 де Қарағанды облысы, Қарқаралы ауданы, Т.Әубәкіров көшесі 23 мекен жайда орналасқан Қарқаралы ауданы әкімдігінің акт залында шаруа немесе фермер қожалығын, ауыл шаруашылығы өндірісін жүргізу үшін уақытша өтеулі жер пайдалану (жалға алу) құқығын беру жөніндегі конкурс өткізіледі.

Конкурсқа қатысу үшін келесі құжаттар тапсырылады:

- 1) конкурсқа қатысуға арналған өтінім;
- 2) конкурстық ұсыныс.

Конкурсқа қатысуға өтінімдерді қабылдау және тіркеу 2024 жылғы 19 тамызбен 2024 жылғы 02 қыркүйек күндері сағ. 18:30-ға дейін «Қарқаралы ауданының жер қатынастары бөлімі» мемлекеттік мекемесінде қабылданады, орналасқан мекен-жайы: Қарағанды облысы, Қарқаралы ауданы, Ө. Бөкейханов көшесі, 40.

Конкурсқа қатысуға өтінім қағаз жеткізгіште қолма-қол не пошта арқылы немесе «электрондық үкімет» веб-порталы арқылы

өтінімдерді ұсыну мерзімі аяқталғанға дейін беріледі.

Шаруа немесе фермер қожалығын, ауыл шаруашылығы өндірісін жүргізу үшін уақытша өтеулі жер пайдалану (жалға алу) құқығын беру жөніндегі конкурсқа қатысуға өтінімде:

1) Қазақстан Республикасының мемлекеттік емес заңды тұлғалары үшін – заңды тұлғаның атауы, оның тұрған жері, заңды тұлға ретінде мемлекеттік тіркелуі (қайта тіркелуі) туралы мәліметтер, жарғылық капиталдағы (жарғылық капиталдың жалпы мөлшерінен) үлестерінің мөлшері көрсетіле отырып, өтінім берушінің – заңды тұлғаның басшылары мен қатысушылары немесе акционерлері туралы мәліметтер, өтінім берушінің үлестес тұлғалары туралы мәліметтер;

2) жеке тұлғалар үшін – өтінім берушінің тегі, аты және әкесінің аты (егер ол жеке басын куәландыратын құжатта көрсетілген болса), тұрғылықты жері, азаматтығы, жеке сәйкестендіру нөмірі, өтінім берушінің жеке басын куәландыратын құжат туралы мәліметтер;

3) өтінім беруші үміттеніп отырған жер учаскесінің орналасқан жері;

4) конкурстық ұсыныс;

5) өтінім беруші шаруа немесе фермер қожалығын, ауыл шаруашылығы өндірісін жүргізу үшін уақытша өтеулі жер пайдалану (жалға алу) құқығын беру жөніндегі конкурстың жеңімпазы деп танылған жағдайда, шаруа немесе фермер қожалығын не ауыл шаруашылығы өндірісін жүргізу үшін ауыл шаруашылығы мақсатындағы жер учаскесін уақытша өтеулі жер пайдалану (жалға алу) шартына қол қою қажеттігі туралы хабарламаны алған күннен бастап үш жұмыс күні ішінде көрсетілген шартты жасасу жөніндегі міндеттеме қамтылуға тиіс.

Конкурсқа хабарламада белгіленген мерзімнен кешіктірмей конкурсқа қатысуға өтінімді ресімдеген шетелдік заңды тұлғалардан, сондай-ақ жарғылық капиталындағы шетелдіктердің, азаматтығы жоқ адамдардың, шетелдік заңды тұлғалардың үлесі елу пайыздан астамды құрайтын заңды тұлғалардан басқа, белгіленген тәртіппен тіркелген Қазақстан Республикасының азаматтары және мемлекеттік емес заңды тұлғалар жіберіледі.

Конкурсқа төменде келтірілген кестеде көрсетілген мынадай жер учаскелері қойылады:

№	Жер учаскесінің орналасқан ауылдық округ атауы (лот №)	Жалпы алаңы, га	Алқаптардың құрамы оның ішінде					Жалға алу мерзімі, жыл	Жер учаскесінің сипаттамасы (топырақ түрі), орташа балл бонитет	Сумен қамтамасыз етілуі	Өңірдің ауыл шаруашылық мамандануы
			барлық егістік	оның ішінде суармалы егістік	Барлық жайылым	оның ішінде ТЖ жайылым	шабындық				
1	Төмірші а/о Лот №165	2000,0			1991,0	-		9,0	20 жыл	Қою қызыл топырақтар балл бонитет 10	мал шаруашылығы
2	Қоянды а/о Лот №154	252,4160	-	-	252,0	48,0		0,4160	20 жыл	Қою қызыл топырақтар-балл бонитет 10	мал шаруашылығы
	Барлығы										

Конкурстық ұсыныста:

1) бизнес-жоспар (инвестициялардың болжамды көлемі, ауыл шаруашылығы дақылдарын өңдеп-өсіру алаңдары, ауыл шаруашылығы жануарларының мал басы, қолданылатын агротехнологиялар, ауыл шаруашылығы техникасы мен технологиялық жабдықтың, ауыл шаруашылығы саласындағы білікті мамандардың болуы, құрылатын жұмыс орындарының саны);

2) шаруашылықишілік жерге орналастыру жобасын жасау және игеру, ауыл шаруашылығы инфрақұрылымын дамыту жөніндегі іс-шараларды орындау;

3) Қазақстан Республикасы Ауыл шаруашылығы министрінің 2020 жылғы 17 қаңтардағы № 7 бұйрығымен бекітілген (мемлекеттік тіркеу тізілімінде № 19893 болып тіркелген) Ауыл шаруашылығы

мақсатындағы жерді ұтымды пайдалану қағидаларын қоса алғанда, Қазақстан Республикасы жер заңнамасының талаптарын орындау, өңірдің мамандануына сәйкес ауыл шаруашылығы дақылдарының егіс алаңдары құрылымын ертарاپтандыру бойынша индикативтік көрсеткіштерді орындау, ғылыми негізделген агротехнологияларды, фитосанитариялық және карантиндік талаптарды сақтау жөніндегі міндеттемелер қамтылуы тиіс.

Конкурстық ұсынысты, «электрондық үкімет» веб-порталы арқылы беру жағдайларын қоспағанда, конкурсқа қатысушы беттері нөмірленіп, тігілген түрде мөрленген немесе өшірілмейтін сиямен жазылған жабық конвертте ұсынады, конкурстық ұсыныстың соңғы беті жеке тұлғалар (немесе сенімді өкіл) үшін - қатысушының қолымен және заңды тұлғалар үшін - бірінші басшының (немесе сенімді өкіл) қолымен және мөрімен (бар болса) куәландырылады.

ОБЪЯВЛЕНИЕ

ТОО «СП «Камкор-Сарыарқа» сообщает о проведении общественных слушаний в форме открытых собраний по отчету о возможных воздействиях на окружающую среду к плану горных работ по добыче медных руд месторождения Камкор открытым способом в Каркаралинском районе Карагандинской области. Географические координаты участка и территории воздействия 49°12' с.ш. 74°25' в.д.

Дата, время и место начала проведения общественных слушаний: 12.09.2024 г. в 15:00, по адресу: Карагандинская область, Каркаралинский район, Бесобинский сельский округ, с.Бесоба, ул.К.Абдрасылова, д.30 и по средством видеоконференцсвязи (ссылка на онлайн подключение к конференции в Zoom: <https://us04web.zoom.us/j/79144378251?pwd=92nVOTQDfxuMDXnLbLRx6NhlgD>

се3.1 идентификатор конференции 791 4437 8251, код доступа: bAv4qu).

Документация по проекту размещена на ЕЭП <https://ecorportal.kz> и на сайте МОО <https://www.gov.kz/memleket/entities/karaganda-tabigat?lang=ru> в разделе «Общественные слушания».

Замечания и предложения принимаются: по ссылке <https://ecorportal.kz> и по адресу г. Караганда, ул. Лободы 20, тел 8 (7212) 56-81-66, expertiza.upr_krg@mail.ru.

Дополнительную информацию можно получить: ТОО «СП «Камкор-Сарыарқа»; e-mail: alexandra.koleno@yandex.kz, тел. 87774843260

Инициатор намечаемой деятельности — ТОО «СП «Камкор-Сарыарқа» БИН:120640015413. Юридический адрес предприятия: Республика Казахстан, Карагандинская область, район имени Казыбек Би, учётный квартал 137, ст-е 288. Е-mail: kamkor-sariarka@mail.ru. Тел.: 8(7212)438584

идентификаторы 791 4437 8251, кіру коды: bAv4qu).

Жоба бойынша құжаттама БЭК-те орналас-тырылған <https://ecorportal.kz> және ЖАО сайтында <https://www.gov.kz/memleket/entities/karaganda-tabigat?lang=ru> "қоғамдық тыңдаулар" бөлімінде.

Ескертулер мен ұсыныстар: сілтеме бойынша қабылданады <https://ecorportal.kz> Қарағанды қ., Лобода к-сі, 20, тел 8 (7212) 56-81-66, expertiza.upr_krg@mail.ru.

Қосымша ақпаратты: "Камкор-Сарыарқа" "БК" ЖШС; e-mail: alexandra.koleno@yandex.kz, тел. 87774843260

Жоспарланған қызметтің бастамашысы - "Кам-қор-Сарыарқа" БК " ЖШС БСН: 120640015413. Кәсіпорынның заңды мекенжайы: Қазақстан Рес-публикасы, Қарағанды облысы, Қазыбек Би атын-дағы аудан, Есептік тоқсан 137, ст-е 288. Е-mail: kamkor-sariarka@mail.ru. тел.: 8 (7212) 438584

Абайсыз өткен 120 жыл



(Соңы. Басы өткен санда)

Шағжанның айтуынша, қызыл бандылар қажының сүйегін түйеге артып, Баршатас аулына барыпты. Бұл жерден Шөкәрімнің мәйітін жерлеу үшін сұрап алатын бір жан шықпайды. Жұрт милицияның көзіне түсуге қорқады. НКВД отряды марқұмның мәйітін түйеге теңдеп алып, екі-үш күн қорлап, Бақанас өзенінің орта ағысынан шығысқа қарай, Үшқызыл қонысы тұсындағы Құрқұдық атанған шұңқырға тастап кетеді. НКВД-дан, оның ел ішіндегі жансыздарынан қаймыққан жұрт әуелде қажының мәйітін жерлеуге қорықса, аталған қанды оқиғаға ілесе келген аштық нәубеті қазақ жұртының есін мүлде шығарып жіберіпті. Аштық пен індеттен аман қалған ел қайтадан ес жиып, бас құраған кезде де Шөкәрімнің сүйегін іздейтін, оны жер бесігіне бөлеуге білек сыбанып кіріскен жан шықпапты. Бұрынғыларды білетіндер өтіп кеткен, қоғам да, адамдардың санасы да өзгерген.

Шөкәрім ұлдарының көпшілігі әкесінің тағдырын құшады: Ғафур мен Баязит аштық пен азап салдарынан түрмеде, Қабыш соққының, аштықтың зардабын кешіп Шыңғыстаудың ішінде жан тәсілім етіпті. Қытайға кетіп үлгерген Зияттың өзі құрығы ұзын қиянатшыл кеңес билігінің шеңгелінен құтыла алмай, қайғылы қазаға ұшырайды. Ажал тырнағызға ілікпегенімен кенжесі Ахат та коммунистік қоғамның «сый-сияпатын» көріп бағыпты. Әкесін атқан бандылар әуелде түрмеге жапса, одан әуірімдеп шығып, Шымкент, Жамбыл өңірлерінде мұғалім болып жүрген оны 1937 жылы «бандының баласы», «қажының ұлы» деген саяси айыппен итжеккенге айдайды. Айдаудан оралып Алматы облысындағы мектептерде қызмет атқарады. Тек 1958 жылы күзде Шөкәрім Құдайбердіұлының ақталғаны туралы СССР КГБ-сының прокуроры қол қойған шешімнен кейін ғана кең тыныс алып, еңсесін тіктеген ол әкесінің шығармаларын ашық жинауға кіріседі. Құрқұдықта жатқан қажының сүйегін 1961 жылы өз қолымен жинап алып, Абай мен Оспанның мүрдесі жатқан Жидебайдағы зиратқа жерлейді.

«Зұлымдық империясының» (Р.Рейган) барлық зорлық-зомбылығын бастан кешкен Ахат Шөкәрімұлы тек 1968 жылы, 68 жасында туған өңіріне оралып, 1984 жылға, яғни ғұмырының соңына дейін Абайдың Жидебайдағы музей үйінің директоры болады. Өзіне то-

пырақ осы жерден, қолымен арулап қойған әкесінің жанынан бұйырыпты.

Әлқисса, Құрқұдықтағы, қажының сүйегі 30 жыл сақталған киелі жерге тағзым етіп, Шөкәрімнің аруағына дұға бағыштап, Қарауылға жол тарттық. Екі аралық 70 шақырымдық жер және түске дейінгі сапарымызға қарағанда жол жеңіл деп еді бастаушыларымыз. Бізге олай көрінбеді. Табаны сулы өзе­ктер, қия беткейлер, күре жолдарға үйренгендердің жанын түршіктретін қыры пышақтай тастар мұнда да мол екен. Жол да ұза­рып кеткендей, кемі жүз шақырым бар сияқты. Бірақ, Мұхан­ның «Абай жолында» айтатындай, «ләиллах илла алламен» жол есептейтін Жұман сияқты аталары бар ауылдың адамдарымен сөз таластыра аламыз ба?! Еріксіз көруге, кө­нуге тура келді.

ЖИДЕБАЙ

Ымырт үйіріле таңертең өзіміз Шыңғыстың ішіне аттанған Көкбай аулына келіп, мұнда көп бөгелмей Қарауыл, Жидебай арқылы Кеңгірбай бидің кесенесіне жеткенімізде тұн қараңғылығы қоюланған еді. Жергілікті ел Би ата атандырған Кеңгірбай То­бықтың ішінде ғана емес, іргелес отырған Уақ, Керей, Найман тайпасының Матайына да сыйлы, ықпалды рубасы ақсақал болған дүр. Өрине, Мұханның «Абай жолы» мен «Еңлік – Кебек» трагедиясы арқылы бидің жағымсыз бейнесі қалыптасқаны осы туындылармен таныс оқырманға аян. Бірақ, қаншалық классикалық еңбек болғанымен, Ресейдің отарлық пиғылын дәріптеген қоғамның ыңғайымен жазылған шығармалар болғандықтан, қазақтың ұлттық мүддесіне қызмет жасаған көптеген тұлғалар оларда ұнамсыз болып көрсетілгенін жұрт түсінер деп ойлаймыз.

Кеңгірбай Жігітеқұлының өмір сүрген кезеңі туралы деректер әртүрлі: 1720/23 – 1808 немесе 1730 – 1815, зиратындағы тақтада 1735 – 1825 жылдар (және Жандосұлы) деп көрсетілген. Анығы, жоңғар шапқыншылығынан «Ақтабан шұбырынды, Алқакөл сұлама» сүргініне ұшыраған Орта Жүз тайпалары Сарыарқаға қоныс аударып, Ұлытау маңында көшіп-қонып жүргенде, Кеңгір өзені бойында дүниеге келіпті. Ер жете келе шешендік қабілетімен, әділ байламымен ру көсеміне айналып,Тобықтыныңбиі атанған ол елін Шыңғыстың терісігі мен түстігіне орналастырып, кезінде сыртқы жауға (тіпті Ресей отар-

шыларына да), ішкі дауға бермегені жайлы ел аузында ертегіге бергісіз әңгіме де, аңыз-әпсана да көп. Кеңгірбай жасы сексеннен асқанда Тобықтының билігін Абайдың үлкен әкесі Өскенбай биге табыстап, бақына алаңсыз аттанған көрінеді. Мүрдесі Жидебай қорығына, Қарауыл өзенінің жайылмасы жанындағы төбеге жерленіпті. Зираты әуелде қандай болғанын Шағжан айта алмады. Қазіргі кесене осыдан екі ғасыр бұрын жасаған шеберлердің қолынан шыққан жұмыс емес, кейінгі дәуірдің жемісі екені көрініп тұр.

Би ата кесенесі жанында қонақүй, асхана, шырақшының баспанасы, т.б. шаруашылық құрылыстары бар екен. Қонақүй бөлмелері кең болғандықтан және суық жел түнде күшейе түскендіктен бәріміз үйге қондық. Кешті бос өткізбей, Жексен бастаған қыз-жігіттер Айтаған арнайы сатып алып, құрбандыққа шалған тоқтыны сойды. Өсіресе, Жекең ерекше еңбек сіңірді. Басты өзі үйтіп, ішек-қарын аршыған Майраға, асханадағы Светлана мен Өйгерімге (мұнда келгендер ас-суын өздері әзірлеп, ыдыс-аяқты жуып, жинап кетеді екен) жәрдемдесіп, барлық ұйымдастыру жұмыстарына басшылық жасады. Тіпті, қуырдақ пен өзбек ағайындардан ауысқан «дәмләме» деген тамақты да пісіріп үлгеріпті. Біз таңертең

Кеңгірбай бидің зираты басында құран оқылғаннан кейін Жидебайдағы Абай музейіне бет түзедік. Жол – 6 шақырым. Бірақ, Қазақстанның көпшілік жеріндегідей мұнда да тозығы жетіп тұр. «Абай жолындағы» Иіс кемпірдің үйі сияқты шұрық тесік. Сағат онның кезінде музейге кірдік. Абайдың соңғы оншақты жыл ғұмыры өткен, оған дейін інісі Оспанның құт мекені болған қасиетті қоныс. Арамызда мұны ертеректе көргендер де, бірінші рет жолы түсіп тұрғандар да бар. Музей директоры орында болмаса да, қызметкерлері жолбасшылық жасады. Қазақтың салтанатты тұрмысының сәтті сақталған бір үзігі сияқты жәдігерлер көздің жауын алады.

Кезінде Абай, оның жақындары тұтынған бұйымдар осында өткен ұлы оқиғалардың, ұлағатты кеңестердің үнсіз күесі іспетті: бүгінгі өркениеттің «салқыны» тимеген, қазақ шеберлері қолымен жасаған қазан-ошақ, келі-келсап, күбі, т.б. тұрмыстық заттар мен қамшы, ер-тұрман, құс мылтық тәрізді құралдар, музыкалық аспаптардан домбыра мен қобыз, үстел ойындарынан дойбы мен

тоғызқұмалақ қойылған. Ерекшелік тек Абайдың жұмыс бөлмесінде ғана сияқты, оның төріне осы күнген аумайтын жазу үстелі, оның үстінде білте шам мен май шам, қарсы алдында арқалы орындық. Оған кіре берістегі, сырмақ, көрпелер төселген бөлменің ортасында жер үстел, оң жағында ағаш төсек тұр. Қабырғадағы тақыр кілемнің жоғарғы жағына Абайдың Ділдәдан туған ұлдары Ақылбай, Өбдірахман, Мағауияның суреттері ілініпті. Музей қызметкерлері ағаш төсек те, оның аяқ жағындағы құман мен леген де Ділдәға тиесілі мүлік екенін айтты. Тағы бір жасаулы бөлменің бұрышына, тұғырға қойылған ер-тұрман ақынның екінші әйелі Өйгерімдікі деп жазылыпты Жидебайдағы музей мен мавзолейден түсірілген суреттер жинағында. Дегенмен, тоқалына ренжіген Абай өмірінің екінші жартысында Өйгеріммен байланысын үзді, Еркежанға үйленген соң ең сүйікті жары сол болды деген Мұханның дерегіне сүйенсек, бұл ер-тұрман Еркежанға тиесілі болуы да мүмкін-ау деп ойладық.

Музей қызметкерлері жиналған соң автокеруен мүшелері осы сапарға шығарда жоспарлаған міндеттерінің бірін атқаруға кірісті. Ол – Жидебайдағы музейге ұлт көсемі Әлихан Бөкейхан шығармаларының толық жинағын – 15 том кітап сыйлау еді.

– Абай жалғыз қазақ емес, адамзат тарихындағы ең ұлы тұлғалардың бірі болса, Әлихан оның ақындығын, данышпандығын тұңғыш мойындаған ерен қайраткер. Бірақ, бүгінгі таңда Абайдың ұлылығын теріске шығарумен шектелмей, оның мына жалғанда жасағанына күмән келтіретін ғалым-сымақ пайда болды. Ол шолақ ақылымен Абайдың барлық шығармасын Әлихан бастаған Алаш арыстары жазып, өмірде болмаған адамнан ақын шығарды деп жар салды, – деді топ жетекшісі Айтқожа ағамыз, Әлекең еңбектерінің толық жинағын ұсына тұрып. – Абай 1904 жылы қайтыс болды, Әлихан 1937 жылы атылды. Яғни, Әлихан Абайдан соң 33 жыл өмір сүрді. Бұл – ақынның бүкіл мұрасын өз атына ауыстырып алуға толық жететін уақыт. Әлихан неге олай істемеді? Өйткені, Абайдың өлеңдері мен қарасөздері тек өзіне ғана тиесілі және олардың алды Әлихан саясатқа араласқанға дейін жарыққа шыққан. Жалған да ұшқары пікір айтып, шырық бұзған бүгінгі кемақылдардың аузын Әлиханның өзі-ақ жауып, тарихты өрескел бұрмалауға жол бермес еді. Әлихан – Абайдың идеялас шәкірті және оның ой-пікірін жүзеге асыру үшін күрескен тұлға. Сондықтан, ұлт көсемінің кітаптары Абайдың ата қонысындағы музейге лайықты сыйлық болады деп ойлаймын.

Айтағадан кейін осы жолдардың авторы қазақтың ұлы биі Қаздауысты Қазыбектің туғанына 350 жыл толуына орай жарыққа шыққан, Абайдың нағашы және қайын жұрты болып табылатын өңірдің болмысы мен тарихы туралы сыр шертетін «Қу – Балқантау» энциклопедиясын тарту етті.

Жидебайдағы сапарымыз «Абай – Шөкәрім» мемориалдық кесенесінде жалғасты. Қазақ

әдебиеті алыбының туғанына 150 жыл толатын мерейтойы қарсаңында кешенді салуға республикалық байқау жарияланып, 1991 жылы наурызда өткен конкурста оған қатысқан алты ұжым арасынан архитектор Бек Ыбыраевтың авторлық тобы жеңімпаз болып шықты. Экономикадағы тоқырау салдарынан құрылысы 1996 жылы ғана толық аяқталған заманауи сәулет өнерінің ескерткіші көшпелілер мәдениеті үлгісінде, қазақ халқының космогониялық танымы негізінде салынған. Мавзолейден Орта Азияға тән сәулет өнерінің, атап айтқанда Самарқандағы Гөр-Өмір мен Ағрадағы Тәж Махал кесенелерінің ықпалы байқалады. Еуразияның кіндік ортасындағы ұлы даламен үйлескен кесене тұтастығын биіктігі 5, ұзындығы 200, ені 60 метр тұғыр қамтамасыз етеді. Тұғырдың үстінен асқақтай көрінетін қос мұнараның түстігіндегісі – 38,5 метрлік Абай мұнарасы (Абай мен Оспан жерленген), терістігіндегісі – 35 метрлік Шөкәрім мұнарасы (Шөкәрім мен ұлы Ахаттың мүрдесі қойылған). Кешеннің әрбір бұрышына күмбез орнатылған. Сонымен қоса, мұнда диаметрі 36 метр «Орталық Азиядағы жазба мәдениет тарихы» музейі, Абай мен Шөкәрім рухтарына тәжім етіп келушілер тоқтайтын қонақжай, мұсылмандар қауымының мінезат орны – мешіт және амфитеатр салынған. Кейінгісінде «Абай оқуларын» өткізу дәстүрге айналыпты. Мавзолей кешені жайлы сөз қозғалғаннан кейін, оның құрылысына Маңғыстаудың ұлутастары қолданылғанын айта кеткеніміз теріс болмас.

Өкінішке орай, қос алыптың кесенесі де күрделі жөндеуге жабылған екен. Мұндағы музейді тамашалап, мешітті көре алмадық. Тек амфитеатр арқылы тұғырдың төбесіне көтеріліп, Абай мен Оспан, Шөкәрім мен Ахат жерленген мұнаралардың айдыны мен сұлпылығына сыртынан сүйсініп, құран бағыштаумен шектелдік. Күрделі жөндеу жүріп жатқанына кәрімастан, кер даланың бетінде қалқып тұрған ақ кемедей алып кешен осы күйінің өзінде көз тартарлық керім еді. Осы келісті кешеннің тоқырап тұрған құрылысын сол кездегі Семей облысына әкім болып келген сәтінен бастап қолға алған Ғалымжан Жақиянов, экономикалық-әлеуметтік ауыртпалыққа қарамастан, күрделі жұмысты абыроймен аяқтады. Қаржы көзін тауып, мердігерлерді сапалы құрылыс материалымен қамтамасыз етті. Тамаша ұйымдастырушы Павлодар облысының әкімі болған кезінде бүгін аймақ мақтанышына айналған Мәшһүр Жүсіп мешітін салғызды. Сонымен бірге, тұрғындардың әлеуметтік-тұрмыстық жағдайын жақсарту үшін де қыруар іс тындырды. Семей мен Павлодардың халқы Ғ.Жақиянов есімін бүгінге дейін құрметпен ауызға алып, ол әкім болған кезде аймақтары барынша қарыштап дамығанын айтады. Осындай іскер, сауатты, қажырлы азамат саяси ойын құрбандығына шалынып, ұзақ жыл орынсыз жазда тартып, ақыры шет елге кетуге мәжбүр болды. Өкінішті! Қазақстан республикасы бұдан ұтылмаса, ұтпағаны хақ.

Жол көрсетушілер Жидебайдағы Абай музей-үйінің, «Абай – Шөкәрім» кесенесінің жөндеу жұмыстары созылып кетуіне Ковіт – 19 пандемиясының зардабы тигенін айтып, ақталғандай сынай танытты. Өрине, короновирустың адамдар өмірін жалмап, денсаулығына зиян тигізіп, ел экономикасына орасан шығындар әкеліп жатқанын жоққа шығаруға болмайды. Сонымен бірге, қазір кез-келген кемшіліктің себебін індеттен көру әдеті қалыптасқаны да рас.

«Абай – Шөкәрім» кесенесінің

түстік бетінде, 300 метрдей қашықтықта Құнанбайдың шешесі Зере мен дала данышпанына жарық дүние сыйлаған Ұлжанның зираты тұр. Ұлы әулет шаңырағындағы тіршілігі татулықта өткен қос ана бақилық дүниесінде де бірге жүруді жөн көргендей екен. Жидебайға келіп тұрып оларға соқпай кету мүмкін емес, біздің топ та солай бет түзеді. Бұл ерекше үлгіде салынған мазар екен. Сыртқы түрі Ұлытаудағы Домбауыл кесенесіне ұқсайды. Бірақ, одан аласа және біршама көлемді. Жан-жағы тәп-тәуір абаттандырылған. Олардың һәм төңірегінде тыныс тапқан аруақтардың рухына дұға бағыштадық. Өуелі Оспанның бәйбішесі,кейінАбайдыңсүйіктіжары болған Еркежан да осы маңайда жерленсе керек еді. Оның құлпытасын ұшыратпағаннан кейін Шағжаннан жөнін сұрадым.

– «Абай – Шөкәрім» кесенесінің бергі, түстік жақ іргесінде, – деді ол.

Абай төңірегіндегі адамдардың ғұмыры аянышы аяқталғаны белгілі. Бұл тағдыр Еркежанды да айналып өтпеген екен. Екі күйеуін қатар жерлеп, Абайдың алғашқы некеден туған ұлдарының ажалына куә болған Еркежан большевик бандиттер ұйымдастырған, адам санасына сыймайтын сұмдық оқиғаларды бастан кешіп, 1928 жылы қайтыпты өмірден. Бұл шаруаларды төркілеу, күштеп ұйымдастыру науқандары қарқын алып, қазақ даласындағы аласапыран өзгерістердің басталған шағы еді. Қазақ үшін «Байтап түгілі бас қайғы» басталған заманда өмірден озған бәйбішені арулап жерлеудің өзі мұңға айналған шығар. Одан кейін біріне бірі ілесе келген аштық нәубеті, саяси қуғын-сүргін, екінші ғаламдық қырғын елдің есін шығарып жібергені тағы рас. Дегенмен, өткен ғасырдың сексенінші жылдарынан бастап қазақ жұртында өткен ата-бабалар мен әулие аналар аруағын еске алу, ас беру, ескерткіштер қою жарысы басталғаны белгілі. Бірақ, Абайдың өмірінде маңызды роль атқарған жанды анау айтқандай ұлықтамаса да, басына белгі орнатуды Еркежанның қайын жұрты да, төркін елі де құнтамаған көрінеді. Бір кем дүние!

Жидебай жазығының түстік-батысында төңкерілген тегене іспетті жеке тау андағайлап көрінеді. Сұрастырсақ, жарты ғұмырында Абаймен тартысып өткен Оразбайдың қонысы Шұнай тауы осы екен. Оспан болыс болып, тізесі батқан соң басқа болысқа ауысып кеткен Оразбайға қарата Байкөкше абын:

Шұнайдың жел соғады бүйірінен, Тапқан пайдаң тіліңнің сүйірінен – Қарада қасқыр соққан қасқа айғырды, Дөнен қуып шығарды-ау үйірінен, – деп айтқаны тіл ұшына оралды. Абай тәрізді алыппен тартысуға жараған Оразбай да ерек жаратылған тұлға екені дау туғызбаса керек. Оспан Семейден Шыңғысқа дейін пәуескенің артына таңып, масқаралап алып қайтқанда мойымапты. Құнанбай аулының жанынан өтіп бара жатқанда балалар шуласып пәуескенің соңынан жүгіріп, жерден бір нәрселер тереді. Сонда қажы: – Оразбай осы бара жатқанда тегін тұқымына топырақ жегіздім деп барады, – деген дүр. Ересектер әдейі барып қараса, Оразбай шынында да жолға өрік-мейіз шашып кеткен екен.

Ермек БАЛТАШҰЛЫ,
ҚР Журналистер одағы
және Журналистер конгресінің
сыйлықтарының лауреаты,
ҚР Мәдениет қайраткері

(Жалғасы бар)

«Қарқаралы» аудандық газетінің редакциясы»
ЖШС Директоры –
Бас редактор
Құрманғазы ӨТЕБАЙ

100800 Қарқаралы қаласы, Ө.Бөкейханов к., 40 үй
Бас редактор – 31-3-50 (факс)
Қабылдау бөлімі – 31-7-84, 8-775-548-35-23
Бухгалтерия – 31-4-56
E-mail: Karkaraly_TOO@mail.ru
Біздің есепшотымыз:
«Қазақстан Халық Банкі» АҚ Қарағанды қаласы,
ИИК KZ326010191000161842,
БИК HNBKZZKX БИН 990940002210

Газет жергілікті
«Қарқаралы» газеті
редакциясы баспаханасында
теріліп, беттеліп,
Қарағанды қаласындағы
«Арқо» ЖШС
(Сәтбаев к., 15)
баспаханасында басылды.

Меншік иесі: «Қарқаралы» аудандық газетінің редакциясы» жауапкершілігі шектеулі серіктестігі
Құрылтайшысы: Жұмаханова Г.С. Газет Қазақстан Республикасының Ақпарат және қоғамдық даму министрлігінде
2019 жылдың 19 маусымында N17756-Г куәлікпен тіркелген.
Автордың пікірі редакцияның көзқарасымен сәйкес келе бермейді.

Газет сенбі сайын шығады. Көлемі 2 баспа табақ. Индекс 65626.
Таралымы 2582. Тапсырыс 31